

BOGDAN M. WAWRZYŃIAK
*Akademia Techniczno-Rolnicza
w Bydgoszczy*

WIZJA DORADZTWA ROLNICZEGO W ŚWIETLE PROJEKTÓW USTAW SEJMOWYCH

Wstęp

Pozycja zawodowa danej profesji zależy od wielu czynników, w tym zwłaszcza od umocowania prawnego. W Polsce doradztwo funkcjonuje już od ponad 120 lat. Dotychczasowe uregulowania prawne dotyczące doradztwa opierały się na aktach niższego rzędu ale nie doczekały się regulacji ustawowej. Nie oznacza to, że decydenci (posłowie) nie dostrzegają takiej konieczności. Wręcz przeciwnie, duża liczba projektów ustaw wskazuje na odwrotne tendencje. Jednakże projekty nie mogą przyjąć postaci ustawy, co można interpretować jako próbę lokowania służby doradczej na niskim szczeblu hierarchii zawodowej.

W okresie międzywojennym nie zachodziła potrzeba wyłonienia odrębnej ustawy związanej ze służbą doradcza, ponieważ stanowiła ona integralną część ustawy o izbach rolniczych (ustawa o izbach rolniczych z 1928 i 1932 r.).

Po wojnie izby rolnicze zlikwidowano (1947 r.), zaś służbę doradcza porzucano po różnych instytucjach i organizacjach rolniczych. Dopiero w 1957r. powstały realne przesłanki restytuowania tego zawodu, w powiązaniu z żywiołowym i oddolnym tworzeniem kółek rolniczych i kół gospodyń wiejskich.

Od 1957 r. minęło kolejnych 45 lat i służba doradcza w sensie ustawowym nie istnieje, co było i jest źródłem częstej jej reorganizacji i przypisywania coraz to nowym podmiotom prawnym, począwszy od kółek rolniczych, poprzez gromadę, gminę, WOPR, ODR, a także procesu biegnącego od centralizacji (ministrowie) do decentralizacji (województwa) i odwrotnie (tab. 1).

1. Analiza dotychczasowych aktów prawnych regulujących kwestie funkcjonowania służby doradczej

Analizę tę należy rozpocząć od stwierdzenia, że w okresie omawianych tutaj 45 lat ukazało się 20 aktów prawnych niższego rzędu niż ustawa sejmowa, które przybierały postać zarządzeń Ministra Rolnictwa (9 razy), uchwał Rady Mini-

strów (8 razy), dwóch rozporządzeń Rady Ministrów oraz jednej decyzji Prezydium Rządu (tab. 2). Z punktu widzenia prawa największe znaczenie ma rozporządzenie Rady Ministrów, które traktowane jest jako akt wykonawczy do ustawy.

Bliższa analiza tabeli 2 wskazuje, że decyzje dotyczące powoływania, ustalania zadań oraz określania metod pracy doradztwa podejmował zawsze Minister Rolnictwa. Natomiast Rada Ministrów określała sposoby wynagradzania służby doradczej.

Tabela 1

Etapy rozwoju służby doradczej

Etap	Lata	Instytucje lub organizacje rolnicze	Rodzaj stanowisk
I	1944-1949	Izby rolnicze (do 1947 r.) Związek Samopomocy Chłopskiej	Instruktorzy rolni Instruktorki wiejskiego gospodarstwa kobiecego
II	1950-1956	Państwowa administracja rolna Państwowe ośrodki maszynowe	Agronom powiatowy Agronom
III	1957-1959 1960-1967 1963-1967	Powiatowy związek kółek rolniczych Powiatowy związek kółek rolniczych Wydział rolnictwa i leśnictwa prezydium powiatowej rady narodowej	Agronom rejonowy Agronom gromadzki Zootechnik gromadzki
IV	1968-1972	Prezydium gromadzkiej rady narodowej – gromadzka służba rolna Rolniczy rejonowy zakład doświadczalny	Agronom gromadzki, asystent agronoma Zootechnik gromadzki, asystent zootechnika Referent rolny Powiatowy inspektor doradztwa specjalistycznego ds. produkcji roślinnej i zwierzęcej
V	1973-1981 1975-1981	Urząd gminny – gminna służba rolna Wojewódzkie Ośrodki Postępu Rolniczego	Kierownik gminnej służby rolnej Instruktor rolny Instruktor ds. budownictwa wiejskiego Instruktor wgd Instruktor ds. melioracji i łąkarstwa Inspektor ds. gospodarki ziemią (od 1977 r.) Geodeta (od 1977 r.) Specjalista zakładowy Specjalista terenowy (rejonowy)
VI	1982-1990	Wojewódzkie Ośrodki Postępu Rolniczego Urzędy gminne – administracyjna służba rolna Związki i zrzeszenia branżowe Związek spółdzielczości wiejskiej Przemysł rolno-spożywczy	Specjalista zakładowy Kierownik rejonowy Specjalista rejonowy Specjalista wgd Kierownik administracyjnej służby rolnej Inspektor asr Specjalista branżowy Inspektor poradnictwa surowcowego Inspektor poradnictwa ogrodniczego Inspektor kontraktacji i skupu Inspektor plantacyjno-surowcowy

Etap	Lata	Instytucje lub organizacje rolnicze	Rodzaj stanowisk
VII	1991	Ośrodki Doradztwa Rolniczego Zakłady przemysłu rolno-spożywczego Okręgowe spółdzielnie mleczarskie Związki i zrzeszenia branżowe	Specjalista zakładowy Kierownik rejonu Specjalista gminny Specjalista wgd Inspektor ds. kontraktacji i surowców Inspektor poradnictwa surowcowego Specjalista branżowy
VIII	1999	Regionalne Centra Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich	Zlokalizowane w 7 dawnych ODR – Barzkowice, Poświętne, Przysiek, Radom, Stare Pole, Wrocław, Częstochowa

Źródło: Opracowanie własne.

Historycznie patrząc pierwszym aktem prawnym sankcjonującym działalność służby rolnej było zarządzenie nr 122 Ministra Rolnictwa z dnia 11 stycznia 1958 r. w sprawie zadań instruktorów rolnych. Było to duże wydarzenie w stosunku do poprzedniego okresu, kiedy to instruktorzy rolni podporządkowani powiatowym związkom kółek rolniczych zajmowali się raczej sprawami organizacyjnymi (w tym rejestracją nowych kółek, pisanie protokołów z zebrania KR, rozprowadzaniem kalendarzy rolniczych), aniżeli sprawami merytorycznymi związanymi z podnoszeniem poziomu produkcji rolniczej.

Tabela 2

Zestawienie aktów prawnych regulujących funkcjonowanie
służby rolnej i doradczej

Lp.	Rodzaj aktu prawnego	Data (z dnia)	W sprawie (dotyczy)
1.	Zarządzenie nr 122 Ministra Rolnictwa	11.I.1958 r.	Zadań instruktorów rolnych
2.	Zarządzenie nr 173 Ministra Rolnictwa	24.XII.1960 r.	Zadań służby agronomicznej w zakresie podnoszenia produkcji rolniczej
3.	Zarządzenie nr 27 Ministra Rolnictwa	25.III.1963 r.	Powołania i ustalenia zadań zootechników gromadzkich
4.	Uchwała Rady Ministrów nr 378/60	9.XI.1960 r.	Budowy agronomów
5.	Zarządzenie nr 73 Ministra Rolnictwa	29.IV.1961 r.	Wprowadzenia do rolniczych spółdzielni produkcyjnych agronomów – kierowników produkcji
6.	Zarządzenie nr 14 Ministra Rolnictwa	6.II.1968 r.	Wytycznych w sprawie zadań i metod pracy gromadzkiej służby rolnej oraz referenta rolnego
7.	Uchwała Rady Ministrów nr 187	3.IX.1971 r.	Uregulowania systemu premiowania gromadzkiej służby rolnej
8.	Rozporządzenie Rady Ministrów	30.XI.1972 r.	Zasad organizacji, zadań i wynagradzania gminnej służby rolnej
9.	Zarządzenie nr 209 Ministra Rolnictwa	23.XII.1972 r.	Wykonania niektórych przepisów rozporządzenia Rady Ministrów dotyczących zasad organizacji, zadań i wynagradzania gminnej służby rolnej
10.	Zarządzenie nr 276 Ministra Rolnictwa	27.XII.1976 r.	Premiowania pracowników gminnej służby rolnej oraz dodatków za trudne warunki pracy

Lp.	Rodzaj aktu prawnego	Data (z dnia)	W sprawie (dotyczy)
11.	Uchwała nr 125/75 Rady Ministrów	10.VII.1975 r.	Utworzenia wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
12.	Decyzja nr 44/81 Prezydium Rządu	24.VIII.1981 r.	Usprawnienia działalności oraz poprawy warunków pracy pracowników gminnej służby rolnej i służby doradczej wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
13.	Rozporządzenie Rady Ministrów	24.VIII.1981 r.	Organizacji i zadań gminnej służby rolnej
14.	Uchwała nr 176/81 Rady Ministrów	24.VIII.1981 r.	Zasad wynagradzania pracowników służby doradztwa specjalistycznego wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
15.	Uchwała nr 184/81 Rady Ministrów	24.VIII.1981 r.	Zmieniająca uchwałę w sprawie utworzenia wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
16.	Uchwała nr 109/85 Rady Ministrów	26.VI.1985 r.	Zmiany niektórych zasad wynagradzania pracowników jednostek i zakładów budżetowych resortu rolnictwa i gospodarki żywnościowej oraz doradztwa rolniczego wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
17.	Uchwała nr 116/86 Rady Ministrów	5.VIII.1986 r.	Zmieniająca uchwałę w sprawie zmiany niektórych zasad wynagradzania pracowników jednostek i zakładów budżetowych resortu rolnictwa i gospodarki żywnościowej oraz doradztwa rolniczego wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
18.	Uchwała nr 124/87 Rady Ministrów	17.VIII.1987 r.	Zasad wynagradzania pracowników jednostek i zakładów budżetowych resortu rolnictwa i gospodarki żywnościowej oraz doradztwa rolniczego wojewódzkich ośrodków postępu rolniczego
19.	Zarządzenie nr 2 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej *	21.I.1991 r.	Utworzenie Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie
20.	Zarządzenie nr 1 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej	25.I. 1995 r.	Zmiana zarządzenia w sprawie utworzenia Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie
21.	Zarządzenie nr 2 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej	25.I.1995 r.	Zmieniające zarządzenie w sprawie utworzenia placówki doskonalenia zawodowego nauczycieli przedmiotów zawodowych szkół rolniczych i gospodarki żywnościowej, o ogólnopolskim zasięgu działania **
22.	Zarządzenie nr 36 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej	15.VI.1992 r.	Powołania Krajowej Rady Doradztwa Rolniczego
23.	Zarządzenie nr 9 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej	18.XII.1998 r.	Utworzenia Krajowego Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich

Źródło: Opracowanie własne.

* - Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie powstało jako jednostka budżetowa w 1991 roku na bazie zlikwidowanego Centralnego Ośrodka Oświaty i Postępu w Rolnictwie działającego pod tą nazwą jako jednostka badawczo-rozwojowa w latach 1985-1991, a w latach 1974 – 1985 pod nazwą Centralny Ośrodek Doskonalenia Kadr i Upowszechniania Postępu w Rolnictwie.

** - na podstawie tego zarządzenia powstało w Brwinowie – istniejące w latach 1995 – 1998 - Centrum Doskonalenia Nauczycieli Szkół Rolniczych i nastąpił instytucjonalny rozdział problematyki podwyższania kwalifikacji kadr doradczych i nauczycieli przedmiotów zawodowych szkół rolniczych.

Kolejne akty prawne, które wydawał Minister Rolnictwa, to w istocie konsekwencje burzliwych zmian organizacyjnych, jakim poddawano służby doradcze. Chronologicznie biorąc w 1960 r. powołano agronoma gromadzkiego, a w 1963 r. zootechnika gromadzkiego. Potrzeba dalszych uregulowań prawnych wystąpiła w 1968 r., kiedy to służbę rolną przeniesiono z powiatowych związków kółek rolniczych do prezydium gromadzkiej rady narodowej.

Tempo zmian rosło i tak w 1972 r. utworzono gminną służbę rolną (powstały gminy zamiast gromad), a już w 1975 r. powołano wojewódzkie ośrodki postępu rolniczego, z licznymi modyfikacjami usytuowania WOPR, włącznie z przejęciem w 1982 r. prawie połowy kadry doradczej z gmin (powstały nowe województwa i zlikwidowano powiaty).

Jest rzeczą zadziwiającą, że tak ważkich decyzji, jak przekształcenie WOPR w Ośrodki Doradztwa Rolniczego (ODR), co miało miejsce w 1991 r., nie regulowały żadne przepisy prawne, lecz jedynie pismo Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, które zalecało wojewodom powołanie jednostek budżetowych pod nazwą Ośrodki Doradztwa Rolniczego. Ale już Krajowa Rada Doradztwa Rolniczego powołana została zarządzeniem Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Kolejną próbą dokonania wyłomu w stosunkowo jednolitym systemie doradztwa było utworzenie w 1999 r. Krajowego Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich z siedzibą w Brwinowie, łącznie z wyodrębnieniem najpierw sześciu, a od 2002 roku siedmiu regionalnych centrów na bazie dawniejszych ODR. Tę ideę chociaż częściowej centralizacji doradztwa udało się przeforsować przy okazji ustawy wprowadzającej reformę administracji publicznej (16 województw zamiast 49 oraz powrót do 272 powiatów).

W ten sposób powstał trójukładowy system, w którym obok ODR, funkcjonują wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego oraz regionalne centra doradcze.

Według badań A. Pabich [Pabich 2001] do województw, które swoje struktury pozostawiły bez zmian, można zaliczyć:

- woj. kujawsko-pomorskie – ODR Minikowo i Zarzeczewo oraz RCDRRiOW w Przysieku,
- woj. lubuskie – ODR Lubniewice i Kalsk,
- woj. śląskie – ODR Mikołów i Bielsko-Biała oraz RCDRRiOW w Częstochowie,
- woj. zachodniopomorskie – ODR Koszalin oraz RCDRRiOW w Barzkowicach.

Do połowy 2002 roku zlikwidowane zostały trzy spośród 49 funkcjonujących do końca 1998 roku Ośrodków Doradztwa Rolniczego, a mianowicie w Białymstoku, Korytnikach i Iwoniczu.

W pozostałych województwach utworzono Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego na wzór dawniejszych WOPR, zaś dawniejsze ODR leżące na terenie danego województwa uzyskały status oddziałów (filii).

Reasumując dotychczasowe rozważania można powiedzieć, że w ciągu analizowanych 45 lat funkcjonowania służby doradczej wydano 20 aktów prawnych (23 akty prawne) różnej rangi, które wpływały na pozycję i prestiż zawodowy tej służby oraz regulowały zasady jej wynagradzania. Retrospektywnie patrząc, do ważniejszych decyzji można zaliczyć budowę agronomówek z Funduszu Rozwoju Rolnictwa i wprowadzenie w 1968 r. bodźcowych stawek wynagradzania i premiowania w powiązaniu z przyrostem produkcji rolniczej (za przyrost zbóż, żywca i mleka). Nie można zapomnieć o znaczeniu stopniowego odchodzenia od metod administracyjnego kierowania rolnictwem na rzecz klasycznego doradztwa indywidualnego i grupowego, w powiązaniu z systemem upowszechniania i wdrażania postępu rolniczego.

Do istotnych i najważniejszych wad regulacji prawnych należy zaliczyć ich zbyt dużą częstotliwość, dokonywanie zmian bez żadnej myśli przewodniej i wysługiwanie się służbą doradczą jak „strażą pożarną” przy sytuacjach awaryjnych w rolnictwie.

2. Propozycje uregulowań systemowych w doradztwie rolniczym

W całym okresie funkcjonowania doradztwa rolniczego podejmowane były próby nadania doradztwu jednolitych ram instytucjonalnych, które uchronią służbę przed zbyt częstymi zmianami reorganizacyjnymi [Wawrzyniak 2001]. Taką próbą było przedstawienie przeze mnie „Wstępnych założeń krajowego systemu doradztwa rolniczego”, które zaprezentowałem w 1984 r. [Wawrzyniak 1984].

We wstępnych założeniach dążono do uregulowań systemowych, które doprowadziłyby do:

- zapewnienia ładu wewnętrznego i powiązania go z nadrzędnym systemem społecznym,
- układu więzi społecznych łączących ludzi między sobą i czynników składających ich do współpracy i współdziałania,
- struktury podporządkowania organizacyjnego i wytworzenia się określonych układów zależności i hierarchii służbowej,
- występujących wzorów wartości i norm postępowania, dostarczających motywów działania i wzorów regulujących zachowania się ludzi.

Wstępne założenia nigdy nie przyjęły charakteru projektu ustawy, biorąc pod uwagę potęgę personalną WOPR, które w 1982 r. przejęły znaczną część pracowników z ówczesnej gminnej służby rolnej i nie były zainteresowane rezygnacją ze swej pozycji.

W maju 1990 r. został powołany zespół ds. opracowania nowego systemu upowszechniania wiedzy i postępu w rolnictwie. Autorzy założeń widzieli potrzebę ścisłego powiązania szkolnej i pozaszkolnej oświaty rolniczej z elementami upowszechniania i wdrażania innowacji rolniczych. W skład systemu upowszechniania miały wchodzić:

- szkoły rolnicze,
- ośrodki postępu rolniczego,
- ośrodki doskonalenia kadr rolnictwa,
- środki masowego przekazu działające na rzecz rolnictwa,
- inne instytucje oświatowo-wychowawcze realizujące zadania dla rolnictwa.

Był to pierwszy projekt, który pojawił się u zarania tworzenia zrębów III RP i funkcjonowania nowego Sejmu. Nowatorstwo jego polegało też na tym, że doradztwo miało być częścią izb rolniczych, których projekty ustaw pojawiły się także w obiegu parlamentarnym.

W 1996 r. w Senacie odbyło się seminarium pt.: „Rola i zadania doradztwa rolniczego w procesie modernizacji i integracji rolnictwa polskiego z Unią Europejską”, na którym Legutko przedstawił „Status prawny doradztwa rolniczego w Polsce” [Legutko 1996].

W uzasadnieniu konieczności regulacji prawnej doradztwa rolniczego Legutko wskazuje, że brak tego uregulowania utrwala niepewność w zakresie:

- majątku ośrodków doradztwa rolniczego,
- istnienia ODR i ich miejsca w procesie doradczym,
- kadry doradców ODR,
- sposobu finansowania ODR,
- płaszczyzny współpracy z innymi instytucjami rolniczymi,
- uzależnienia funkcjonowania ODR od aktualnych trendów politycznych.

We wnioskach przedstawił schemat powiązań funkcjonalnych i merytorycznych doradztwa w systemie intelektualnego wspierania rozwoju wsi i rolnictwa.

Od tego momentu licząc pojawiło się wiele projektów ustaw sejmowych, które rodziły się głównie w Ministerstwie Rolnictwa. Było to pokłosie dyskusji członków Komisji Rolnictwa i Rozwoju Wsi Sejmu RP, którzy dążyli do nadania kształtu ustawowemu doradztwu rolniczemu.

Wg E.K. Chyłka [Chyłek 1999] założenia do ustawy o systemie doradztwa na rzecz rolnictwa i rozwoju wsi powinny wynikać z następujących przesłanek merytorycznych, które uszeregować można jako:

- doradztwo rządowe,
- doradztwo publiczne,
- doradztwo komercyjne.

Doradztwo rządowe - powinno realizować zadania wynikające z polityki rządu wobec wsi i rolnictwa, narodowego programu przygotowania do członkostwa w UE oraz przyjętych umów i porozumień międzynarodowych. Doradztwo to powinno służyć realizacji zadań ministra właściwego ds. rolnictwa i rozwoju wsi wynikających z ustawy o działach administracji rządowej.

Doradztwo publiczne – powinno realizować zadania wynikające z polityki regionalnej w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich oraz w zakresie pomocy rolnikom i mieszkańcom wsi w rozwiązywaniu ich problemów przez świadczenie usług doradczych. Publiczne usługi doradcze wykonywane byłyby na własną odpowiedzialność organizacji doradczych i realizowane w interesie mieszkańców regionów.

Doradztwo publiczne wg tych założeń realizowałyby samorządy terytorialne, izby rolnicze, branżowe związki producentów rolnych oraz inne podmioty o charakterze publiczno-prawnym przeznaczające dochody na działalność statutową.

Doradztwo komercyjne prowadzone byłoby w oparciu o przepisy Kodeksu Handlowego przez organizacje działające w otoczeniu rolnictwa.

Zapewne biorąc pod uwagę powyższe przesłanki w 1996 r. opracowano projekt ustawy o utworzeniu Agencji Doradztwa Rolniczego, który w 1998 r. został poszerzony jako dotyczący Agencji Doradztwa na rzecz Wsi i Rolnictwa.

W projektach tych ustaw mało się mówi o powiązaniu strukturalnym i merytorycznym dotychczasowych ośrodków doradztwa rolniczego, hierarchii zależności służbowej, statusie doradcy oraz metodach wprowadzania postępu rolniczego.

W 1997 r. został opracowany projekt ustawy o organizacji państwowego doradztwa rolniczego, który był kompilacją ustawy o ośrodkach doradztwa rolniczego oraz wspomnianej wyżej Agencji.

Wreszcie należy wspomnieć o kolejnym projekcie ustawy z 1998 r. o Krajowym Centrum Rozwoju Wsi i Rolnictwa oraz Regionalnych Ośrodkach Rozwoju Wsi i Rolnictwa. Projekt nie znalazł uznania i zrozumienia w oczach posłów, jednak Minister Rolnictwa „skonsumował” ten projekt i tuż przed zasadniczą reorganizacją krajowej administracji państwowej w 1999 r. zarządzeniem nr 9 z dnia 18 grudnia 1998 r., powołał Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, wprowadzając nazewnictwo nieco rozbudowane, jak na potrzeby praktyki.

W pierwotnym projekcie regionalne centra doradcze miały powstać nie tylko w województwach, ale też ich oddziały w powiatach i gminach.

3. Projekt ustawy o państwowych jednostkach doradztwa rolniczego z 2002 r.

Kolejny projekt ustawy o państwowych jednostkach doradztwa rolniczego z 2002 r. jest obszernym i szczegółowym dokumentem wraz z logicznym uza-

sadnieniem¹. Jego przesłanie zasadza się na idei utworzenia jednego Krajowego Centrum Doradztwa wraz z wojewódzkimi ośrodkami doradztwa podległymi bezpośrednio ministerstwu rolnictwa.

W uzasadnieniu podaje się, że konieczność centralizacji wynika z faktu, iż dotychczasowe przepisy ustawy o finansach publicznych uniemożliwiają dofinansowanie zadań z zakresu upowszechnienia postępu w jednostkach będących w gestii wojewody. Ponadto wojewodowie nie mają obowiązku przedkładania ministrowi rolnictwa planów działania i sprawozdań, co prowadzi do braku pełnej informacji o tym, co dzieje się w jednostkach doradztwa na poziomie województwa.

Nie bez znaczenia byłaby możliwość utworzenia przy ośrodkach „gospodarstw pomocniczych”, które poprzez świadczenie określonych usług przysparzałyby dodatkowych środków finansowych na realizację statutowych zadań instytucji doradczych.

W świetle projektu ustawy system doradztwa rolniczego jawi się jako struktura trzystopniowa, przy czym:

- Krajowe Centrum Doradztwa Rolniczego byłoby dysponentem I stopnia środków budżetowych,
- Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego – dysponent II stopnia środków budżetowych,
- Oddziały terenowe - dysponenti III stopnia środków budżetowych.

Wydaje się, że ten projekt nie oznacza żadnej rewolucji w dotychczasowej sieci WODR i ODR, za wyjątkiem województw, które dotychczas nie wyłoniły wiodącego ośrodka. Zapowiedź zwiększenia liczby doradców i usadowienia ich w terenie idzie po myśli dotychczasowych wyników badań terenowych.

Dyskusyjne wydają się zadania i cele ośrodków doradztwa rolniczego. Wyśunięcie na plan pierwszy „działań na rzecz doskonalenia zawodowego rolników lub mieszkańców wsi” wchodzi nieco na teren szkolnej i pozaszkolnej oświaty rolniczej.

Brak też ścisłych powiązań między WODR a tworzonymi obecnie wojewódzkimi i powiatowymi oddziałami Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Zintegrowanym Systemem Zarządzania i Kontroli (IACS).

W zakończeniu projektu ustawy przedstawiono bardzo dobre, merytorycznie poprawne „uzasadnienie”, które więcej mówi o celowości zmian, niż sama ustawa, zwłaszcza w kontekście naszego wejścia do Unii Europejskiej.

Wobec braku pracy parlamentarzystów nad ustawą, projekt wejścia jej w życie 1 stycznia 2003 r. należy uznać za prognozę nierealistyczną.

¹ internet: www.minrol.gov.pl

Uwagi końcowe

Wizja doradztwa rolniczego z pozycji projektów ustaw jest odbiciem panującej w tym okresie struktury, zależności organizacyjnej doradców, poglądów decydentów na skuteczność oddziaływania doradców na rolników czy partykularnych potrzeb określonych ośrodków nacisku.

W okresie do 1989 r. doradcy byli potrzebni nie do wdrażania i upowszechniania jakichś rewolucyjnych innowacji, lecz do przyziemnych potrzeb podnoszenia wyników produkcyjnych i dostarczania coraz większych ilości produktów rolnych na rynek. Często mylnie sądzono, że rozbudowa służb doradczych do olbrzymich rozmiarów, jak to miało miejsce w okresie funkcjonowania WOPR (21 tys. doradców), skłoni rolników do wysiłku produkcyjnego i przysporzy dóbr pochodzenia rolniczego. Nic takiego się nie stało. Ponadto zbyt częste poczynania reorganizacyjne i przenoszenie doradców ze związków kółek rolniczych do gromad, a stamtąd do gmin, by wreszcie wcielić do WOPR, nie sprzyjało poczynaniom o charakterze ustawowym, a raczej myślano, jak spożytkować tę kadrę „tu i teraz”, a nie jak uwikłać ją w układy systemowe, biorąc pod uwagę fakt, że oprócz WOPR, gminnej służby rolnej, istniały służby specjalistyczne, branżowe i surowcowe.

Początek lat dziewięćdziesiątych nasunął myśl zespolenia doradztwa ze szkolnictwem rolniczym. Już zresztą przedtem istniały zespoły szkół – centra kształcenia rolniczego, w których funkcjonowali zastępcy dyrektora ds. upowszechniania postępu w rolnictwie. Dalsze projekty ustaw zostały zablokowane, gdy Sejm podjął dyskusję o izbach rolniczych. Wielu posłów optowało za myślą wcielenia do izb rolniczych ośrodków doradztwa rolniczego, przywołując doświadczenia międzywojenne.

Kadencja Sejmu trwa tylko 4 lata, zaś przygotowywane projekty nie znajdują w tym czasie wystarczającego zainteresowania ze strony Parlamentu. Sejm zajął się ustawami związanymi z naszą integracją z Unią Europejską. Doradztwo rolnicze zgodnie z dyrektywą UE nie wymaga regulacji ustawowej. Los tego projektu ustawy zależy więc od dobrej woli posłów.

LITERATURA

1. Chyłek E. K. (1999): Struktura organizacyjna oraz rola i zadania doradztwa na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich po wprowadzeniu reform w Polsce. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, 1999/1.
2. Legutko S. (1996): Status prawny doradztwa rolniczego w Polsce. Seminarium, Kancelaria Senatu.
3. Pabich A. (2001): Stan zatrudnienia w ośrodkach doradztwa rolniczego. Zagadnienia Doradztwa Rolniczego, 2001/4.

4. Wawrzyniak B. (1991): Doradztwo rolnicze, Cz. I. Rozwój służby rolnej i doradczej w Polsce. WTN, Włocławek.
5. Wawrzyniak B. M. (2000): Doradztwo w agrobiznesie. WSH-E, Włocławek.
6. Wawrzyniak B. M. (2001): Strategiczne cele doradztwa w agrobiznesie. [w:] Rolna nauki w rozwoju wsi, rolnictwa i rynków rolnych w procesie integracji z Unią Europejską. Brwinów 2001.
7. Wawrzyniak B. M. (1984): Wstępne założenia krajowego systemu doradztwa rolniczego. [w:] Systemy wdrażania i upowszechniania postępu w rolnictwie. Materiały na konferencję. Przysiek 1984.

BOGDAN M. WAWRZYNIAK

**WIZJA DORADZTWA ROLNICZEGO W ŚWIETLE PROJEKTÓW
USTAW SEJMOWYCH**

STRESZCZENIE

Celem artykułu było wykazanie, w oparciu o jakie akty prawne funkcjonowała służba rolna i doradcza. Stwierdzono, że działała w oparciu o akty niższego rzędu, a nie ustawy sejmowe.

W okresie od 1958 r. do 1998 r. ukazały się 23 akty prawne różnej rangi. Dotychczas żaden z projektów ustaw sejmowych nie został przyjęty przez Sejm.

BOGDAN M. WAWRZYNIAK

**VISION OF AGRICULTURAL ADVISORY IN THE LIGHT OF PARLIAMENTARY
BILL PROJECTS**

SUMMARY

The aim of the paper is to show the rules on the basis of which is functioning the advisory system. It was affirmed that the system works in the basis of lower range regulations than parliamentary bills.

Since 1958 till 1998 appeared 23 regulations of different range. So far neither of parliamentary bill projects was not accepted by the Parliament.